

De ultieme paringsdans van Mozart

Het samenspel is compleet: moeilijk te zeggen wie de dansers en wie de zangers zijn. © AGATHE POUPENY

Ook al dacht een deel van het Parijse publiek er anders over, Anne Teresa De Keersmaeker bereikt met haar versie van **'Così fan tutte'** een nieuwe mijlpaal. Mozart is het daar vast mee eens.

KOEN VAN BOXEM
PARIJS

Ze leek even van haar melk toen ze na de voorstelling op het podium stapte en een deel van het Parijse publiek boe begon te roepen, snel overstemd door het bravo van de rest van de zaal. Wat zouden de boeroepers Anne Teresa De Keersmaeker kwalijk hebben genomen? Moeilijk te zeggen. Behalve dat ze misschien niet waren voorbereid op een nieuwsoortige kunstvorm: de ultieme symbiose van opera en dans. Ze hadden het nochtans kunnen weten. De Keersmaeker zoekt altijd de grens

op waar muziek en dans elkaar in een nieuwe paringsdans proberen te vinden. Met **'Così fan tutte'** van Wolfgang Amadeus Mozart, gecomponeerd in 1790, gaat ze heel ver.

Het kan wat contradictorisch lijken, maar in de lezing van De Keersmaeker staat de muziek van **'Così fan tutte'** centraal. Op het podium in de Opera Garnier is geen decorstuk te vinden, op een paar flessen sterke drank aan de zijkant na. Alles is wit: de vloer, de muren, de panelen van plexiglas aan de zijkant, het felle licht. Nergens is er afleiding, tenzij centraal op de witte vloer, maar dan moet je al goed kijken. Daar heeft De Keersmaeker een veelkleurig geometrisch schema getekend. Het is het grondplan waarlangs de dansers bewegen.

Het decor en de scenografie zijn ontworpen door Jan Versweyveld, de artistieke partner van Ivo van Hove. Ook prachtig zijn de kostuums van An d'Huys, die al meer dan 25 jaar voor De Keersmaeker werkt. De kostuums veranderen gaandeweg van kleur en zijn de subtiele motor van de persoonsverwisselingen in de opera. Aan het einde draagt iedereen goud, wat perfect accordeert met de versieringen van de operazaal.

Cynische afrekening

Op het eerste gezicht lijkt de opera een wat sullige komedie. Maar eigenlijk is hij een cynische afrekening van Mozart en zijn tekstschrijver Lorenzo da Ponte met alles wat kan misgaan in de liefde. De kwade genius is de al wat oudere en gelouterde Don Alfonso. Hij stelt zijn twee jonge vrienden Guglielmo en Ferrando voor met een weddenschap de trouw van hun twee vriendinnen te testen, de zussen Fiordiligi en Dorabella. De twee mannen rekenen zich rijk en gaan de weddenschap aan, in de overtuiging dat hun liefjes nooit zullen bezwijken voor de charmes van een andere man. Maar ze misrekenen zich.

'Così fan tutte' heeft lang de reputatie gehad een vrouwonvriendelijke opera te zijn. Het mag dan ook verbazen dat een feministe als De Keersmaeker net dit werk van Mozart koos. Maar voor haar zijn niet de vrouwen de zwakke figuren, maar de mannen. Zij bijten in het stof. Als je het zo beschouwt, is **'Così fan tutte'** net een opera die de seksuele vrijheid van de vrouw voor het eerst bejubelt. Dat hebben Mozart en De Keersmaeker dan gemeen: ze verkennen de onbekende wereld.

In haar versie koppelt De Keersmaeker een danser van Rosas aan elk van de zes hoofdpersonages. Het begin van de opera is veelzeggend voor hoe ze daarmee aan de slag gaat. In een halve cirkel staan de twaalf spelers op het podium. Je moet al erg goed kijken wie de zangers zijn.

De magie schuilt in het samenspel van dans en muziek.

De Keersmaeker krijgt veel gedaan van haar zangers. Soms weet je niet wat je ziet. De heren Guglielmo en Ferrando lopen, draaien en kronkelen terwijl ze zingen, alsof zij de dansers zijn. Hun alter ego's kijken langs de zijkant geamuseerd toe. Maar net zo goed gaan zanger en danser met elkaar in dialoog. De danser als klankbord voor de zanger. De danser die de zanger meeslept in zijn beweging.

Nooit opdringerig

De prachtige danspartijen van De Keersmaeker vertellen het verhaaltje niet choreografisch na, ze plaatsen het eerder in een nieuw perspectief. Voor de pauze, wanneer de twaalf vaak samen op het podium staan, volgt het ene sublieme ensemble het andere op. De bewegingen zijn vaak subtiel. Soms volstaat een korte draai van een heup.

Want laat er geen misverstand over bestaan: De Keersmaeker heeft van de opera **'Così fan tutte'** geen dansvoorstelling gemaakt. Mozarts muziek krijgt alle ruimte om te schitteren. In het tweede deel zitten enkele hartverscheurende aria's. Als Fiordiligi haar smartelijke aria **'Per pietà, ben mio, perdona'** zingt, danst haar alter ego helemaal achteraan op het podium. Dans wordt nergens opdringerig, maar geeft een eigen kleur aan het verhaal en de muziek.

De Keersmaeker en Mozart hebben één ding gemeen: ze verkennen de onbekende wereld.

Door de prachtige mise-en-scène zou je haast vergeten dat dirigent Philippe Jordan en het orkest net zo'n grote bijdrage leveren als De Keersmaeker. Het orkest vertolkt Mozarts partituur erg verfijnd. Jordan last vaak - allicht op verzoek van De Keersmaeker - korte pauzes in tussen de aria's en ensemblestukken. Een kwestie van de spanning op te bouwen.

De Keersmaeker werkte anderhalf jaar aan dit project. In een kort toespraakje na de voorstelling zei ze, ietwat verrassend voor een feministe, dat een opera registreren eigenlijk niets voor een vrouw is. 'Je moet te veel Napoleon spelen.' Ze vergist zich. Het is wel iets voor vrouwen.